رابطه دادستان و نظم اقتصادی در جامعه

حسن خلیل خلیلی، وکیل پایه‌یک دادگستری: دادستان در جایگاه نماینده حقوقی جامعه به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای عمومی در تحقق حاکمیت قانون و تضمین حقوق و آزادی‌ها و در تقابل مستقیم با متجاوزان به حقوق عامه (مخصوصا در حوزه اقتصادی) نقشی مؤثر و بی‌نظیر داشته و در خط مقدم مواجهه با اخلالگران حقوق عامه قرار دارد. به تعبیر بهتر دفاع از حقوق جامعه، کلیدی‌ترین نقش دادستان است. اگر حقوق را مجموعه مقررات برای حفظ نظم تعریف کنیم، دادستان مهم‌ترین رکن ایجاد نظم در جامعه به‌شمار می‌رود؛ نظم در حوزه اقتصاد، اجتماع، فرهنگ، سیاست و... که همه اینها منجر به حفظ امنیت در حوزه‌های مختلف خواهد شد.

در حقوق ایران (ماده ۲۳ قانون آیین دادرسی کیفری)، دادستان بالاترین مقام دادسرا بوده، به تعداد لازم معاون، دادیار، بازپرس و کارمند اداری دارد. دادستان، مسئولیت کشف و تعقیب جرم را که مهم‌ترین رکن ناهنجاری و برهم‌ریزی نظم جامعه است، بر عهده دارد. تحقیقات درباره جرم زیر نظر دادستان و توسط بازپرس انجام می‌شود. کیفرخواست توسط دادستان صادر می‌شود.

در دادگاه به‌عنوان نماینده جامعه حضور می‌یابد و در نهایت وظیفه اجرای عدالت را بر عهده دارد. مطابق ماده ۲۲ قانون آیین دادرسی کیفری: «به‌منظور کشف جرم، تعقیب متهم، انجام تحقیقات، حفظ حقوق عمومی و اقامه دعوای لازم در این مورد، اجرای احکام کیفری، انجام امور حسبی و سایر وظایف قانونی، در حوزه قضائی هر شهرستان و در معیت دادگاه‌های آن حوزه، دادسرای عمومی و انقلاب و همچنین در معیت دادگاه‌های نظامی استان، دادسرای نظامی تشکیل می‌شود»؛ بنابراین، هرجا سخن از حقوق جامعه به میان می‌آید، دادستان نقشی کلیدی را به نمایش می‌گذارد.

در این مقال برآنیم که به اختصار به این پرسش کلیدی پاسخ دهیم که چه ارتباطی بین دادستان و حفظ حقوق عامه و به‌خصوص مشکلات اقتصادی امروز جامعه ایران برقرار است؟

و چگونه دادستان می‌تواند نظم اقتصادی را در جامعه ایجاد کند؟

و آیا در سازوکار قانونی کنونی جامعه ایران، دادستان می‌تواند به وظایف خویش عمل کند یا خیر؟

برای بررسی دقیق‌تر، در چند مبحث کلی به طرح بحث می‌پردازیم:

۱. استقلال دادستان: طبع تفتیشی دادسرا با طبع اتهامی دادگاه منافات اساسی دارد و ضروری است که این دو نهاد کاملا از یکدیگر متمایز و مستقل عمل کنند. اما آیا در قوانین فعلی، دادستان مقام مستقل محسوب می‌شود و می‌تواند بدون مداخلات (یا به تعبیری ارشادات) عمل کند؟

استقلال دادستان از اعمال فشار یا نفوذ سایر مقامات، تأثیر کلیدی بر ایفای وظایف محوله دارد.

برای اینکه این نهاد بر مبنای نظریه‌های تفکیک قوا زیرمجموعه کدام‌یک از قوای سه‌گانه قرار گیرد تا استقلال دادستان بیشتر حفظ شود، دیدگاه‌ها و الگوهای متعددی ارائه شده است: استقرار در ساختار قوه مجریه، استقرار در ساختار قوه قضائیه و دادستانی مستقل. هر نظام حقوقی تحت تأثیر وضعیت سیاسی و تاریخی خود، یکی از این الگوها را برگزیده است که هریک نقاط ضعف و قوت دارد. اما تجربه کشورهای مختلف در صیانت از حقوق عامه نشان داده استقرار نهاد دادستانی در قوه مجریه از فواید بیشتر و آسیب‌های کمتری برخوردار است.

در حقوق ایران، دادستان زیر نظر قوه قضائیه است. دادستان‌های شهرستان‌ها تحت نظارت دادستان شهرستان مرکز استان مربوطه (مطابق ماده ۲۷ قانون آیین دادرسی کیفری) و دادستان‌های شهرستان مرکز استان تحت نظارت دادستان کل به فعالیت می‌پردازند. البته در کنار نظارت بر عملکرد دادستان‌های مراکز استان‌ها، دادستان کل همچنین ناظر بر نحوه عملکرد و فعالیت دادسرای عمومی، انقلاب و دادسرای نظامی نیز هست. دادستان کل کشور یا به عبارتی رئیس دادسرای دیوان عالی کشور، عالی‌رتبه‌ترین دادستان ایران است که نظارت بر امور تمامی دادسراهای کشور را بر عهده دارد (ماده ۲۸۸ قانون آیین دادرسی کیفری). دادستان کل کشور، رئیس کارگروه تعیین مصادیق محتوای مجرمانه و قانون جرائم رایانه‌ای است.

تا قبل از اصلاح قانون اساسی در سال ۱۳۶۸ این مقام توسط رهبر تعیین می‌شد و یکی از پنج عضو شورای عالی قضائی بود اما در قانون اساسی کنونی، دادستان کل کشور توسط رئیس قوه قضائیه تعیین می‌شود.

۲. کشف و تعقیب جرم: یکی از وظایف اصلی دادستان، کشف و تعقیب جرم است. طبق ماده ۱۱ قانون آیین دادرسی کیفری: «تعقیب متهم و اقامه دعوی از جهت حیثیت عمومی بر عهده دادستان... است». این مورد می‌تواند به دو گونه انجام شود: یا دادستان به‌صورت منفعل، در انتظار اعلام جرم از طرف مردم یا ضابطین دادگستری (در جرائم واجد حیثیت عمومی) می‌ماند یا اینکه با سازوکارهایی که در اختیار دارد، به‌صورت فعال، به دنبال کشف جرم مخصوصا در ارتباط با جرائم علیه حقوق عامه و به‌خصوص در موضوعات مرتبط با مفاسد اقتصادی از طرق مختلف است. مطابق ماده ۶۴ قانون آیین دادرسی کیفری: «جهات قانونی شروع به تعقیب به شرح زیر است: الف- شکایت شاکی یا مدعی خصوصی؛ ب- اعلام و اخبار ضابطان دادگستری، مقامات رسمی یا اشخاص موثق و مطمئن؛ پ- وقوع جرم مشهود، در برابر دادستان یا بازپرس؛ ت- اظهار و اقرار متهم؛ ث- اطلاع دادستان از وقوع جرم به طرق قانونی دیگر». بند ث این ماده، اختیارات دادستان را در کشف و تعقیب جرائم مخصوصا جرائم مرتبط با حقوق عامه، به‌طور موسع تعریف کرده است.

در ماده ۶۵ همین قانون، اعلام جرم در جرائم غیرقابل‌گذشت توسط شهروندان مسئول نیز می‌تواند موجبی برای شروع به کشف جرم و حتی تعقیب باشد.

همچنین مطابق ماده ۶۶ این قانون: «سازمان‌های مردم‌نهادی که اساسنامه آنها در زمینه حمایت از اطفال و نوجوانان، زنان، اشخاص بیمار و دارای ناتوانی جسمی یا ذهنی، محیط زیست، منابع طبیعی، میراث فرهنگی، بهداشت عمومی و حمایت از حقوق شهروندی است، می‌توانند نسبت به جرائم ارتکابی در زمینه‌های فوق اعلام جرم کنند و در تمام مراحل دادرسی شرکت کنند» و در ماده ۶۷ نیز صرف نامه یا گزارش مجهول‌الهویه نیز می‌تواند زمینه شروعی برای کشف و تعقیب جرم باشد.

با وجود این موارد، اشکالی که وجود دارد عدم امکان اعتراض یا دفاع جدی شهروند گزارشگر و مسئول یا سازمان مردم‌نهاد در جرائم مرتبط با حقوق عامه است و تمام اختیارات صرفا به دادستان محول شده است. ناهنجاری و ناموزونی اقتصادی کشور، علاوه بر سیاست‌گذاری نادرست، ناشی از جرائم واجد حیثیت عمومی است که در حوزه اقتصاد رخ داده و می‌دهد. در این مرحله، نقش دادستان به عنوان مدعی‌العموم، نقشی کلیدی است. اگر دادستان بتواند به‌طور فعال از همه امکانات و فرصت‌های قانونی برای کشف جرائم اقتصادی بهره گیرد و به‌طور مستقل به تعقیب جرائم بپردازد، قطعا بسیاری از ناهنجاری‌های اقتصادی موجود یا رخ نمی‌داد یا کنترل می‌شد و وضع به اکنون نمی‌رسید.

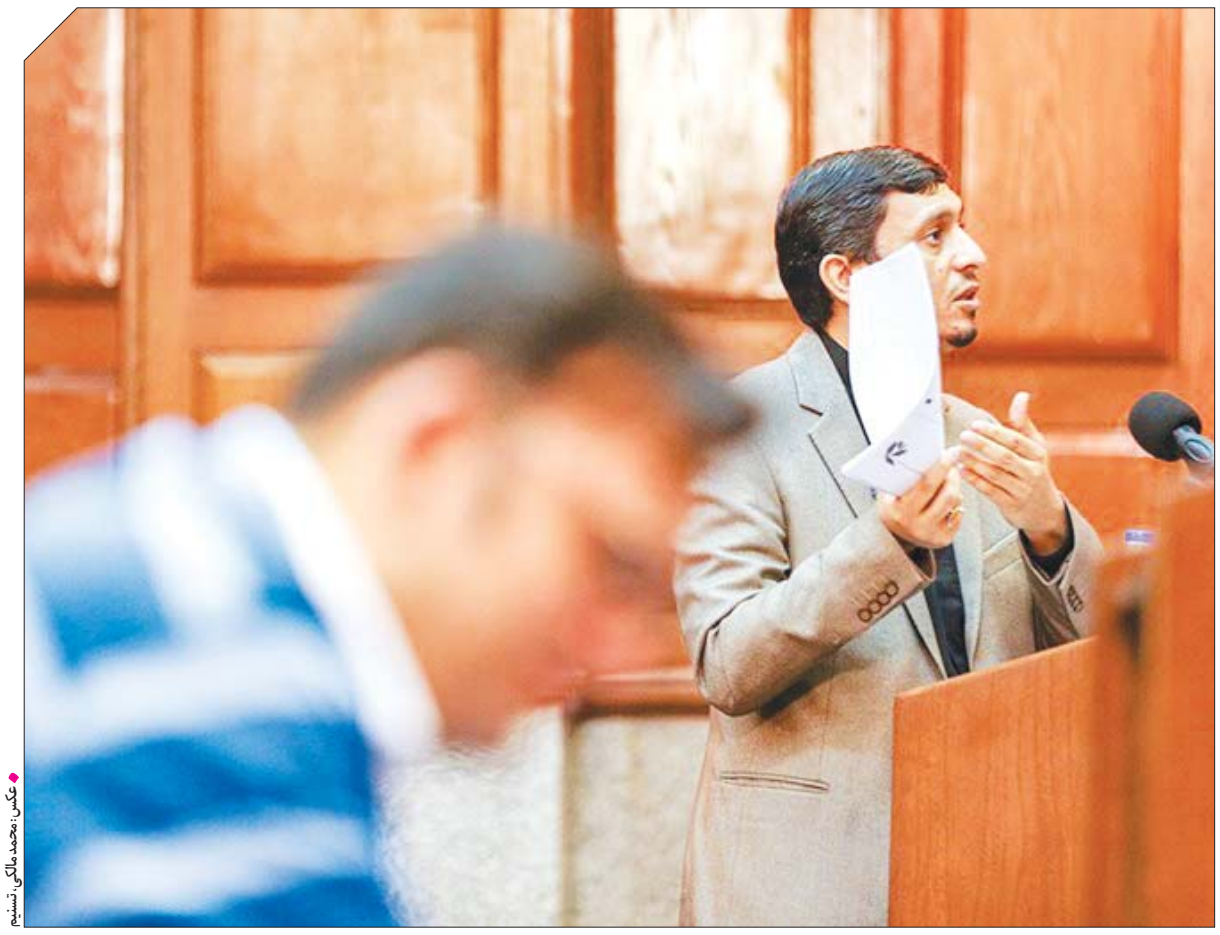

عکس: محمد مالکی تسنیم

۳. پیگیری پرونده در دادگاه: نه‌تنها طبق ماده ۷۳ قانون آیین دادرسی کیفری: «دادستان در اموری که به بازپرس ارجاع می‌شود، حق نظارت و ارائه تعلیمات لازم را دارد» و حتی طبق ماده ۷۴: «دادستان می‌تواند در تحقیقات مقدماتی حضور یابد و بر نحوه انجام آن نظارت کند». یعنی دادستان در همه جرائم مخصوصا جرائم مرتبط با حقوق عامه، حتی در مرحله تحقیقات مقدماتی توسط بازپرس نیز می‌تواند اثرگذار باشد؛ علاوه بر آن، در همه جرائم مخصوصا جرائمی که واجد حیثیت عمومی هستند و نیز جرائم با ماهیت اقتصادی که جنبه عمومی دارند، با پیگیری و دفاع دادستان در دادگاه، منتج به نتیجه کامل برای ریشه‌کنی ناهنجاری عمومی و اقتصادی می‌شود (ماده ۳۰۰ قانون آیین دادرسی کیفری). اما اگر دادستان این وظیفه خطیر را نادیده بگیرد و از سویی، گزارشگران جرم و سازمان‌های مردم‌نهاد نیز از نظر قانونی نتوانند به جد پیگیر باشند (که درحال‌حاضر این‌گونه است) و صرفا در حد گزارشگر باقی بمانند و حتی اعتراض درستی به‌خصوص در جرائم مرتبط با حقوق عامه صورت نگیرد، لاجرم نتیجه مطلوب یعنی اجرای عدالت میسر نخواهد شد.

۴. اجرای مجازات قانونی: در این مرحله نیز نقش دادستان حائز اهمیت است. برای نمونه در ماده ۴۶ قانون مجازات اسلامی: «دادستان یا قاضی اجرای احکام کیفری نیز پس از اجرای یک‌سوم مجازات می‌تواند از دادگاه صادرکننده حکم قطعی، تقاضای تعلیق نماید».

در ماده ۵۸ قانون مجازات اسلامی نیز: «در مورد محکومیت به حبس تعزیری، دادگاه صادرکننده حکم می‌تواند در مورد محکومان به حبس بیش از ۱۰ سال پس از تحمل نصف و در سایر موارد پس از تحمل یک‌سوم مدت مجازات به پیشنهاد دادستان یا قاضی اجرای احکام با رعایت شرایط زیر حکم به آزادی مشروط را صادرکند».

مانند این موارد در سایر مواد قانونی پیش‌بینی شده و اختیار فوق‌العاده‌ای به دادستان برای کاهش اجرای مجازات قانونی اعطا شده است. اگر دادستان در جرائم مرتبط با حقوق عامه، دقت و مسئولیت کافی در اعمال این مواد نداشته باشد، در عمل به حقوق جامعه آسیب جدی وارد می‌شود.

نتیجه آنکه دادستان به‌عنوان رکن اصلی در دفاع و صیانت از حقوق مردم، تا زمانی که استقلال کافی نداشته باشد، نمی‌تواند تأثیرگذار باشد.

خبر برگزیده

مجازات استنکاف از رأی دیوان عدالت اداری تعیین شد

ایرنا: نمایندگان مجلس شورای اسلامی مجازات استنکاف محکومان از رأی دیوان عدالت اداری را تعیین کردند.

به گزارش خبرنگار پارلمانی ایرنا، در نشست علنی روز یکشنبه ۲۹ خرداد مجلس شورای اسلامی ادامه رسیدگی به گزارش کمیسیون قضائی و حقوقی در مورد طرح اصلاح قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری (ارجاع از صحن علنی) مورد بررسی قرار گرفت و ماده ۱۲، ۴۶، ۵۹ و ۶۱ آن تصویب شد.

در ماده ۱۲ این طرح آمده است:

در تبصره ماده (۱۲) قانون عبارت «مجلس خبرگان و شورای عالی امنیت ملی» به عبارت «مجلس خبرگان رهبری، شورای عالی امنیت ملی و شورای عالی انقلاب فرهنگی» اصلاح می‌شود و شماره تبصره مذکور به تبصره (۱) اصلاح و متن زیر به‌عنوان تبصره (۲) به ماده مذکور الحاق می‌شود:

تبصره ۲- رسیدگی به مصوبات شورای عالی فضای مجازی در حوزه تحت صلاحیت این نهاد از شمول حکم این ماده خارج است.

ماده ۴۶ به این شرح است: ماده (۸۴) قانون و تبصره‌های آن به شرح زیر اصلاح می‌شود: «ماده ۸۴- اتخاذ تصمیم در هیئت‌های تخصصی به شرح زیر و با نظر اکثریت اعضای حاضر انجام می‌شود:

الف) رسیدگی به دادخواست ابطال مصوبات موضوع ماده (۱۲) این قانون:

۱- درصورتی‌که موضوع شکایت را غیرقابل طرح یا خارج از صلاحیت‌های مقرر در ماده (۱۲) این قانون تشخیص دهد، قرار مقتضی صادر می‌کند.

۲- چنانچه مصوبه را به علت مغایرت آن با جهات مذکور در ماده (۱۲) این قانون قابل ابطال تشخیص دهد، حکم به ابطال مصوبه و در غیر این صورت حکم به رد شکایت صادر می‌کند.

تبصره- آرای صادره از سوی هیئت‌های تخصصی ظرف یک ماه از تاریخ صدور توسط رئیس دیوان یا توسط ۱۰ نفر از اعضای هیئت عمومی قابل اعتراض در هیئت عمومی است.

ب) رسیدگی به درخواست ایجاد رویه و وحدت رویه موضوع بندهای (۲) و (۳) ماده (۱۲) این قانون: در این موارد هیئت تخصصی موظف است پس از رسیدگی به موضوع، حسب مورد درخصوص وجود تشابه یا تعارض بین آرای صادره و همچنین رأی صحیح اعلام نظر کرده و پرونده را جهت اتخاذ تصمیم به هیئت عمومی ارسال کند.

پ) رسیدگی به درخواست اعمال ماده (۹۱) این قانون نسبت به آرای هیئت تخصصی یا هیئت عمومی: در این موارد هیئت تخصصی پس از رسیدگی به موضوع، نظریه خود را جهت اتخاذ تصمیم به هیئت عمومی ارسال می‌کند.

تبصره- رئیس دیوان می‌تواند علاوه بر موارد فوق در ارتباط با موضوعات تخصصی مربوط نسبت به أخذ نظریه مشورتی از هیئت‌های تخصصی اقدام کند.

ت) هر هیئت تخصصی متشکل از حداقل ۱۵ نفر عضو از میان قضات دیوان است که با حضور حداقل دوسوم اعضا رسمیت می‌یابد و ملاک در صدور رأی نظر اکثریت مطلق اعضای حاضر در جلسه است و عضویت قضات دیوان در هریک از هیئت‌های تخصصی با توجه به تجربه و آشنایی آنها با حوزه تخصصی مربوط انجام می‌شود».

در ماده ۵۹ آمده است:

در صدر ماده (۱۱۰) قانون عبارت «در صورت استنکاف شخص یا مرجع محکوم‌علیه از اجرای حکم قطعی، واحد اجرای احکام دیوان، مراتب را به رئیس دیوان گزارش می‌کند» به عبارت «واحد اجرای احکام دیوان موظف است اقدامات لازم را جهت اجرای احکام دیوان به عمل آورد و در صورت استنکاف شخص یا مرجع محکوم‌علیه از اجرای حکم قطعی، مراتب را به رئیس دیوان گزارش دهد» اصلاح و تبصره (۳) ماده مذکور به شرح زیر اصلاح می‌شود:

تبصره ۳- شعبه رسیدگی‌کننده به استنکاف ابتدا شخص یا اشخاص مستنکف را احضار و موضوع را به آنها تفهیم می‌کند و در هر صورت با احراز استنکاف، موضوع، مشمول حکم مقرر در ماده (۱۱۲) این قانون قرار می‌گیرد. رعایت این امر در رسیدگی به سایر موارد استنکاف، ازجمله موضوع مواد (۳۰)، (۳۹) و (۴۴) این قانون الزامی است.

ماده ۶۱- ماده (۱۱۲) قانون به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۱۱۲- درصورتی‌که محکوم‌علیه از اجرای آرای دیوان استنکاف کند، پرونده با ارجاع رئیس دیوان در شعبه صادرکننده رأی قطعی رسیدگی و مستنکف به انفصال از خدمات دولتی تا پنج سال یا به محرومیت از حقوق اجتماعی تا پنج سال محکوم می‌شود. رأی صادره ظرف ۲۰ روز پس از ابلاغ بدون رعایت تشریفات تنظیم دادخواست، قابل تجدیدنظرخواهی حسب مورد در شعبه تجدیدنظر و شعبه هم‌عرض است. رسیدگی به استنکاف و تجدیدنظرخواهی از احکام مربوط در شعب دیوان به صورت خارج از نوبت صورت می‌گیرد. حکم قطعی صادره جهت اجرا به مقام مافوق مستنکف و عندالاقتضا به مراجع نظارتی مربوط ابلاغ و درخصوص دارندگان پایه قضائی به دادسرای انتظامی قضات اعلام می‌شود.

جدول ۴۲۵۳ • طراح: بیژن گورانی

افقی:

۱- برتری‌دادن- دشنام‌گو- کودکی ۲- یک ردیف از دانه‌های بافته‌شده- پادشاه قاجار که عاشق اسباب‌بازی و تیله بود ۳- دشمنان- با دیو سفید جنگید- نی خیزران ۴- واسطه- سازمان پیمان آتلانتیک شمالی- دومین کشور پرجمعیت جهان ۵- سطح جانبی هر چیز- پنج دندان عقب دهان ۶- پیکار- غرور و خودستایی- مادر اسفندیار در شاهنامه ۷- از چهره‌های سرشناس سینمای کمدی جهان- ورم- اعمال خشونت و سخت‌گیری ۸- مکان- شلجمی- صورت اسامی- امر به گفتن دارد ۹- ابزار و وسایل- نوعی انرژی- ترساندن عمدی ۱۰- جنگ جهانی دوم با حمله هیتلر به این کشور آغاز شد- فراوان- اجاره‌بها ۱۱- آرامگاه- برابری ۱۲- زاویه‌ای که هر امتداد با امتداد شمال جنوب می‌سازد- پرخاش، خشونت- زاویه بین ۹۰ تا ۱۸۰درجه ۱۳- مدارک- مهربانی- مهربان ۱۴- انیمیشن دیدنی ساخته اسپیلبرگ- پیش‌درآمد آشغال ۱۵- دیکته- ماده اولیه چسب- بی‌همتا

عمودی:

۱- نقطه‌های ریز عکس- سروصدا- پرتویی الکترومغناطیسی ۲- نوعی طلاق- فرزندزاده- طراح ۳- عدالت‌پیشه- کنایه از فقیر و بی‌چیز است ۴- دیده‌ها در طلب لعل ... خون شد- پوشیده و پنهان- چند رأی ۵- لذت و خوشی- دانه تازه‌شکفته- پشت سر امام جماعت نماز گزاردن ۶- غریو- ترک‌نکردن جایی- همه را شامل می‌شود ۷- بریدن شاخه‌های زائد- درنظرگرفتن اهمیت موضوعی- طویل ۸- از باشگاه‌های فوتبال انگلستان- مواد نگهدارنده برای سالم‌ماندن جسد ۹- سیب آذری- از پیامبران بنی‌اسرائیل- فتنه‌ها ۱۰- پیش‌شماره تلفن- از وسایل حمل‌ونقل درون‌شهری- معادل فارسی کروموزوم ۱۱- خشکی مزاج- عقیم و نازا- خط‌کش مهندسی ۱۲- عمارت، سازه- پیداشده- زیبایی و شکوه ۱۳- داستانی نوشته بزرگ علوی- بالاترین درجه دانشگاهی ۱۴- همسایه کنگو و کامرون- سرایت بیماری- برنا ۱۵- قوم حضرت موسی(ع)- از چهره‌های مهم ادب پایداری آمریکای لاتین- از شنبه تا جمعه

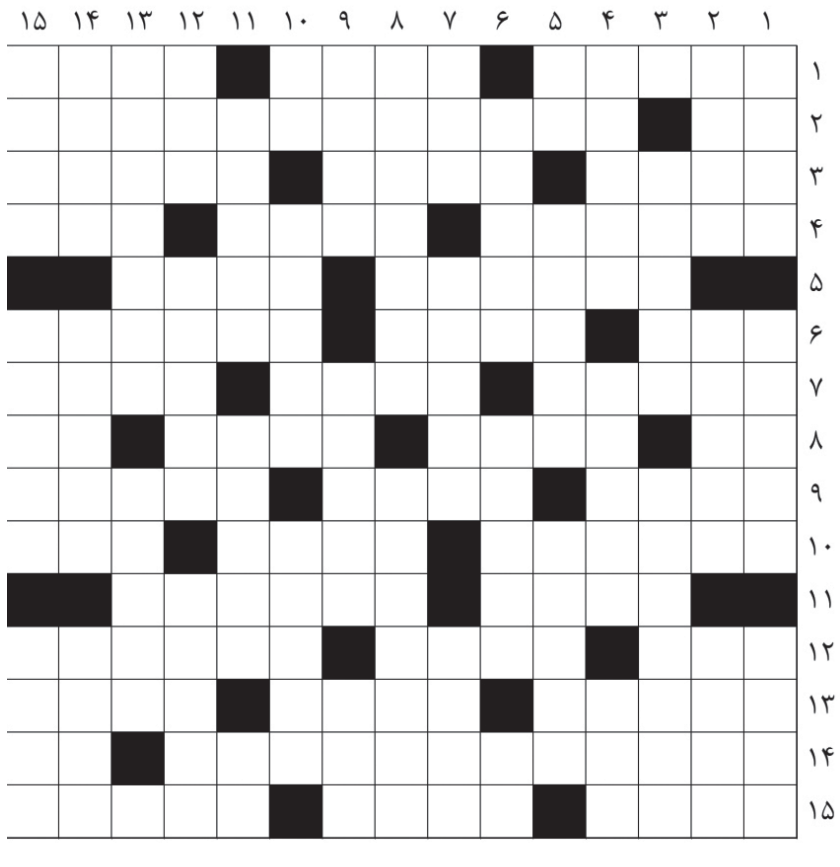

حل سودوکو سخت

۶	۸	۳	۲	۵	۷	۹	۱	۴
۷	۴	۵	۱	۳	۹	۸	۶	۲
۹	۲	۱	۴	۶	۸	۷	۳	۵
۲	۳	۴	۷	۱	۶	۵	۹	۸
۱	۹	۶	۵	۸	۴	۳	۲	۷
۵	۷	۸	۹	۲	۳	۶	۴	۱
۳	۶	۷	۸	۴	۲	۱	۵	۹
۸	۱	۲	۶	۹	۵	۴	۷	۳
۴	۵	۹	۳	۷	۱	۲	۸	۶

حل سودوکو ۳۲۴۸

۶	۳	۲	۱	۸	۷	۹	۴	۵
۱	۸	۵	۹	۲	۴	۳	۷	۶
۹	۷	۴	۳	۵	۶	۱	۸	۲
۸	۱	۶	۷	۴	۵	۲	۳	۹
۵	۴	۷	۲	۹	۳	۶	۱	۸
۲	۹	۳	۸	۶	۱	۷	۵	۴
۷	۶	۸	۵	۱	۹	۴	۲	۳
۳	۵	۹	۴	۷	۲	۸	۶	۱
۴	۲	۱	۶	۳	۸	۵	۹	۷

حل جدول ۲ ۴۲۵

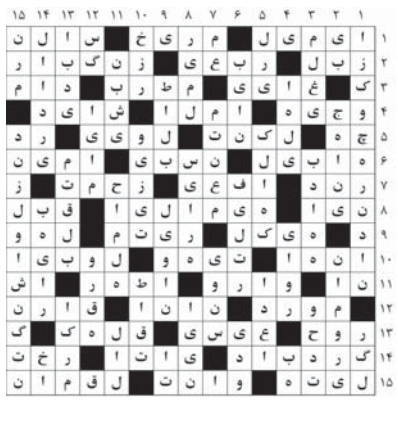

سودوکو سخت ۳۲۴۹

زمان پیشنهادی: ۴۰ دقیقه

قانون‌های حل جدول سودوکو:

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.

۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

۷	۱	۹			۴			
۵	۴			۷			۳	
۲					۹			
		۲	۶		۸			
		۶		۴		۱		
			۷		۱	۶		
			۹					۸
	۹			۱			۵	۶
			۵			۴	۹	۷

سودوکو ساده ۳۲۴۹

زمان پیشنهادی: ۲۰ دقیقه

سودوکو

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

۹					۶		۳	۵
۳	۸	۲	۷			۹	۶	
				۳			۷	
				۷		۶		
	۳			۶			۴	
		۱		۴				
	۹			۲				
	۲	۴			۳	۷	۵	۱
۷	۱		۴					۳